

אין שבות במקדש

איתא במתני' (עירובין קב.) "נגר הנגרר - נועלין בו במקדש אבל לא במדינה. והמונח - כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר: המונח - מותר במקדש, והנגרר במדינה". ופ' רש"י שם, וז"ל נועלין בו במקדש - דשבות בעלמא הוא, דאינו בונה ממש, הואיל וקשור לכך, אלא, הואיל ונגרר - מיחזי כבונה, ואין שבות דרבנן במקדש, דלא גזרו שם. והמונח - שאינו קשור כלל - הוי בנין ממש, ור' יהודה סבר: לאו בנין ממש הוא, אלא דומה לבנין, ובמקדש לא גזרו שבות, עכ"ל.

מכאן נראה דלכ"ע יש היתר לעבור באיסור שבות בבימ"ק וזהו הנקרא "אין שבות במקדש". וכן מצינו בעוד כמה משניות בפרק בתרא דעירובין, כגון "מחזירין ציר התחתון במקדש, אבל לא במדינה. והעליון - כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר: העליון במקדש, והתחתון במדינה." וכגון "חותכין יבלת במקדש, אבל לא במדינה, ואם בכלי - כאן וכאן אסור." ופ' רש"י "חותכין יבלת - ביד קאמר. אם בכלי כאן וכאן אסור - ואף על גב דכי עביד נמי ביד מתקן הוא והוה ליה חותך מבעלי חיים והוי תולדה דגוזז את הצמר אפילו הכי כיון דכלאחר יד קא עביד שאין כן דרך לחותכה אלא בסכין אין כאן אלא שבות. ואם בכלי כאן וכאן אסור - דאב מלאכה הוי, הואיל ואינו משנה מכמות שעושין בחול." הלשון של "אין שבות במקדש" הוזכר במפורש בגמ' פסחים (סה.) בענין של הדחת העזרה בערב פסח בשבת: "כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים. כמעשהו בחול וכו'. שלא ברצון מאן? - אמר רב חסדא: שלא ברצון רבי אליעזר. דאי רבנן - הא אמרי שבות הוא, ואין שבות במקדש." ויש לע' מהי הטעם של אש"ב, דהרי לא הוזכר הטעם במפורש בשום מקום בש"ס, ויש כמה אפשרויות:

(1) כהנים זריזין הן - זה הטעם נזכר בכסף משנה (בית הבחירה ח: יב), בר"י מלוניל (עירובין לד: בדפי הרי"ף), בריב"ש (ס' קפג) ובעוד כמה ראשונים. אבל אפי' אם נגיד ככה, עדיין יש כמה אופנים להסביר את המשמעות של כהנים זריזין הן:

א. כהנים יודעים דלעבור איסור דאו' הוא דבר חמור מאד, וזהירין שלא לעבר על שום אסור דאו'. וכיון דכל הגדר של גזירה דרבנן הוא לשמר על הדאו' אם ברור שהכהנים לא יעברו על הדאו', אז אפשר להתיר להם את האיסור דרבנן. לפי זה, הסברא הוא סברא דגברא, דכהן לא חשוד לעבור על איסור דאו'. וא"כ צריך לפרש דההיתר של אש"ב הוא רק במקדש (אע"פ דיש כהנים גם כן חוץ למקדש) כיון דיש הרבה כהנים במקדש כל הזמן, אבל חוץ למקדש א"א לאמר שכהן הותר באיסור דרבנן וישראל אסור הוא כשרוב האנשים הנמצאים שם הם ישראלים. וכיון דכל הגדר של גזירה דרבנן הוא לשמר על הדאו' אם ברור שהכהנים לא יעברו על הדאו', אז אפשר להתיר להם להם את האיסור דרבנן.

ב. עבודה בביהמ"ק הוא דבר חמור מאד, וכהנים זריזין הן לעשות את כל פרטי העבודה על דקדוקים. כן נראה שפי' רש"י (עירובין קג. ד"ה בני חבורה) על הדין של משלשלין את הפסח בתנור עם חשיכה: "בני חבורה - הנמנין על הפסח זריזין הן, דכל העוסקין בקדשים זריזין וחכמים, הלכך לא מחתי." ולפי"ז, הסברא הוא סברא של חומרת העבודה וזהו הטעם דזריזין הן. ונראה דהמילה "זריזין" משמעותה היא כש"כ כאן.¹

ג. מקום המקדש הוא מקום עם הרבה קדושה, ויש מצוה של מורא המקדש (ע' ברכות נד.), ולכן כהנים שעובדים שם מקפידים מאד שלא לחלל את הקדושה ע"י עבירות, וכיון שכן חז"ל לא החמירו לאסור גזירות דרבנן.

(2) חז"ל החליטו (או בתורת הותרה או בתורת דחוייה) לא לאסור כל איסור דרבנן שאפשר שיעכב את עשיית העבודה. הסברא הזאת שמעתי מהגר"צ שכטר, ואולי זה כוונת רש"י (עירובין קב. ד"ה נועלין) במשנה "נועלין בו במקדש - דשבות בעלמא הוא, דאינו בונה ממש, הואיל וקשור לכך, אלא, הואיל ונגרר - מיחזי כבונה, ואין שבות דרבנן במקדש, דלא גזרו שם. " וכן כתב רש"י בכמה מקומות (פסחים סח. עירובין קב. וכו') דחז"ל לא גזרו איסור דרבנן במקדש. ומלשונו משמע דלא פי' ההיתר על סמך הענין של כהנים זריזין, דא"כ היה לו לפרש ככה, אלא אולי כוונתו הוא דחז"ל לא גזרו בכל מקום שיעכב העבודה (ועי' להלן דלשי' רש"י נראה דרק צורך עבודה הותר במקדש), והעיקר הוא דעשיית העבודה בצורה נכונה הוא יותר חשוב מסייג של גזירה דרבנן.

(3) בטורי אבן (ר"ה כט:) כתב דכל דבר דהוא "צורך המקדש וקדשיו" מותר הוא, ואפי' כבוד המקדש, כגון הדחת העזרה. אבל דבר שהוא לא לצורך המקדש, לא לעבודה ולא לכבוד, עדיין אסור דרבנן הוא. ולפי שני מהלכים האחרונים, השאלה היא מהי הצורך והתועלת, והאם הצורך הוא כ"כ חשוב כדי להתיר איסור דרבנן. אבל לפי המהלך הראשון, העיקר הוא הסיכוי של עשיית עבירה - אם ברור שלא יעברו אסור דאור', אז אפשר להתיר שבות, אבל אם היינו אומרים שאין כהנים זריזין הן, לא היינו מתירים את השבות. וע' לקמן על עוד חילוקים בין השי' האלו, ויש לציין גם כן שאפשר לצרף הטעמים ביחד ולטעון שההיתר הוא רק בצירוף שני טעמים. ויש לעי' גם כן על גדר של ההיתר - האם הוא מותר בכל דבר שבמקדש, ע"י כל אדם או רק כהנים, ואפי' אם יש דרך אחרת לעשות את העבודה בלי לעבור על האיסור דרב', ומהו הקשר בין טעם ההיתר לבין גדר ההיתר. כדי לענות על זה, צריכים לעיין בכמה סוגיות בש"ס וראשונים.

צורך עבודה

כבר הזכרנו לעיל דכן הדיחו העזרה בבימה"ק בשבת ע"פ, אבל שלא ברצון חכמים, והגמ' שאלה

"שלא ברצון מאן? - אמר רב חסדא: שלא ברצון רבי אליעזר. דאי רבנן - הא אמרי שבות הוא, ואין שבות במקדש. מאי היא? - דתניא: אחד החולב והמחבץ והמגבן - כגרוגרות. המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשוגג בשבת - חייב חטאת. הזיד ביום טוב - לוקה את הארבעים, דברי רבי אליעזר. וחכמים

¹ כמובן אין רש"י כאן סובר דזהו הטעם של אש"ב, אלא כוונתו הוא דזהו ההסבר שלו למושג של כהנים זריזין הן דהובא בגמ' חוץ מהדין של אש"ב ואפשר לומר חוץ משי' רש"י דזהו הטעם של אש"ב גם כן לפי ההסבר של הכס"מ וסייעתו.

אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות. רב אשי אמר: אפילו תימא שלא ברצון חכמים, ורבי נתן היא. דתניא, רבי נתן אומר: שבות צריכה - התירו, שבות שאינה צריכה - לא התירו.¹

לפי ר' חסדא לכאורה כ"ע יודו דהמעשה של הדחת עזרה מותר הוא משום אש"ב, והשאלה היא רק אם זהו באמת אסור שבות ולא אסור דאו'. אבל לפי ר' אשי, עצם המעשה של הדחת עזרה הוא מח' תנאים אי נכלל בתוך ההיתר, והמח' היא אי הותר גם שבות שאינה צריכה בתוך אש"ב. ובאמת לא ברור מהי בדיוק "אינה צריכה" שהתיר חכמים, אבל צריך לומר דלכל הפחות שבות שהוא צריך מקדש אבל אינה צורך עבודה הוא כן נכלל בתוכה, ולכן מותר לפי החכמים. וכך הבין הרמב"ם (קרבן פסח א:טז) דכתב: "חל ארבעה עשר להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ורוחצין את העזרה בשבת שאין אסור שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה אסור שבות במקדש הותר הוא." ומשמע דשיטת חכמים הוא דשבות אפי' אין צורך עבודה מותר הוא משום אש"ב (וע' לקמן על שבות שלא לצורך מקדש, אבל מכאן א"א להביא ראיה דמותר הוא, דאולי אסור שבות הותר הוא רק אם יש צורך מקדש). וכך הבין המאירי שם (עמ' רפב) דכתב דפוסקים כחכמים דאסור שבות הותר אפי' כשאינו צורך עבודה. אבל נראה מרש"י לכאורה דלא הסכים עם זה כשכתב על הגמ' (עירובין קב: ד"ה במקדש) "כגון שצריכין לו לדבר קרבן, כגון שהיה שם מלח או לבונה או קטורת, ואין שבות במקדש." ומשמע מכאן דההיתר הוא רק לדבר קרבן, והיינו "צורך עבודה"². וכ"כ רש"י (קג: ד"ה כאן) במקרה של כריכת גמי על הכהן: "כאן וכאן אסור - שאין זה צורך עבודה, ועוד: דהוה ליה חובל, ואב מלאכה לא משתרי לגבייהו." ומתי' ראשון נמי משמע דההיתר של אש"ב הוא רק בדבר צריך קרבן/עבודה. וצ"ע איך יסביר רש"י את הסוגיא דפסחים דמשמע דשי' חכמים הוא דלא צריך צורך עבודה כדי להתיר שבות במקדש? ואולי הוא יסביר דהמשנה עירובין הוא רק לפי ר' נתן, או דמקרה של הגמי הוא לא לצורך גבוהה כלל והלשון צורך עבודה שם הוא לאו דוקא, וצ"ע.

ואפשר לחקור עוד לפי השי' שמתירים שבות שאינו צורך עבודה, האם גם שבות שאינו צורך מקדש הוא גם כן מותר, או ההיתר הוא רק לדברים שהם צורך מקדש, כגון הדחת העזרה. ואפשר לטעון אפי' בשי' הרמב"ם דכל דבר שהוא לשום צורך אפי' אינו צורך מקדש מותר הוא, וזהו כוונתו "איסור שבות במקדש הותר הוא." וזהו מה שכתב המהר"י קורקוס "דמשמע הותר גמור הוא דכהנים במקדש זריזין הן ולא אתו למעבד אסורא דאו', ואולי כל דבר משמע אפי' אינו צורך מקדש. ברם מסוגיא דמחזירין רטייה משמע דאינו צורך מקדש אסור, דפסק המשנה "מחזירין רטייה במקדש אבל לא במדינה, אם בתחילה - כאן וכאן אסור." ופ' רש"י "כהן שלקה בידו, ונתן עליה רטייה מבעוד יום, והוצרך לעבוד עבודה בשבת או ביום טוב ונטל רטייה מעל ידו שלא תהא תוצעת בינו ובין ידו לעבודה, דחציצה פוסלת בה, דבעינן ולקח הכהן וכיון דחייץ לא הוי לקיחה בכהן - מחזירה במקדש, דאי לא שרית ליה להחזירה - לא שקיל ליה מידיה, וממנע ולא עביד עבודה, וזה אחד משלשה דברים האמורים במסכת ביצה שהותרו סופן משום תחילתן." ומשמע מכאן דההיתר ברטייה הוא רק משום התירו סופם משום תחילתן (כמש"כ בגמ' ביצה יא:) ולא משום ההיתר דאש"ב, ומסתבר דהטעם הוא משום דזה לא מיקרי צורך חשוב משום דאינו צורך גבוהה.³ ובשי' הרמב"ם דשבות במקדש הותר היא צריך

² ואולי אפשר להגיד דכוונת רש"י הוא דצריכין לדבר קרבן הוא רק מקרה אחד דמצוי, אבל אפי' לדבר אחר גם כן מותר. אולם פשוט לשון רש"י לא משמע הכי.

³ אבל קשה דמשמע מהגמ' ביצה יא. דצורך עצמו מותר משום אש"ב, רק דמחזירין רטייה הוא משום התירו סופם ולא משום אש"ב, וז"ל הגמ': "ואמר עולא: שלשה דברים התירו סופן משום תחילתן, ואלו הן: עור לפני הדורסן, ותריסי חנויות, וחזרת

לעי' איך פסק בדין של חזרת רטייה במקדש והאם הסכים דצורך עצמו אסור. וז"ל (שבת כא:כז): רטייה שפרשה על גבי כלי מחזירין אותה, ואם פרשה על גבי קרקע אסור להחזירה, ומניחין רטייה על גבי המכה לכתחילה במקדש שאין איסור שבות במקדש, עכ"ל. וצע"ג ברמב"ם דכתב דמניחין רטייה במקדש הוא מותר לכתחילה, והמשנה אסור, ועוד דכתב דהטעם הוא משום אש"ב, ועולא בסוגיא דביצה אמר דהיתר הוא משום התירו סופם משום תחילתם. ומפני קושיות אלו כתב המגיד משנה דהגירסא הנכונה היא "מחזירין רטייה לכתחילה" וגירסת הראב"ד (דהשיג על הרמב"ם) גם היתה מוטעת. וע' בשינוי נוסחאות כאן ברמב"ם מהדורת פרנקל דכתב דיש גירסאות לכאן ולכאן, ויש גם כן כמה גירסאות דלא גרסו המלים "שאיין אסור שבות במקדש". והנה אי ננקוט הגי' של "מחזירין לכתחילה" אז נגיד דהרמב"ם פסק כמו המשנה, ושבות לצורך עצמו אסור הוא במקדש. אבל עדיין קשה למה השמיט את הטעם של התירו סופם (אלא אם כן גרסי' בלי הלשון של אש"ב ואז הרמב"ם לא הזכיר טעם הלכה זאת בכלל). וגם קשה מאי שנא מחזירין ממניחין אם הטעם הוא אש"ב- האם האיסור של מניחין הוא מדאורי, וא"כ מ"ט דאורי. ואם ננקוט הגי' של "מניחין לכתחילה" צ"ל דצורך עצמו מותר במקדש לפי הרמב"ם, וגם צ"ל דהרמב"ם ס"ל כהברייתא בגמ' שם קב: דחולק על המשנה בכמה דברים (ע"ש), וס"ל להרמב"ם דהברייתא חולק על המשנה בנקודה של מניחין רטייה לכתחילה, אע"פ שאינו מפורש ככה שם.⁴

והנה ראינו כמה אפשריות כאן על הדין של צורך עבודה: א. יש סוברים דרק צריך עבודה מותר במקדש. ב. יש סוברים דאפי' צורך מקדש דלאו צריך עבודה מותר. ג. ולפי צד א' בפירוש הרמב"ם, אולי אפי' צורך עצמו מותר הוא. ולפי השי' דס"ל דרק צורך עבודה מותר במקדש, לכאורה לא מתקבל הטעם לאש"ב של הטורי אבן דכבוד המקדש, משום דכבוד המקדש הוא לא נכלל בתוך צורך עבודה. אבל אפשר דהשי' של צורך עבודה כן מסכים עם הטעם השני הנ"ל של דחיית אסור דרבנן מפני עכוב העבודה, ואולי זהו השי' רש"י שהרי רש"י סבר דרק צורך עבודה מותר משום אש"ב, ורש"י אולי גם כן ס"ל דטעם ההיתר הוא דלא גזרו במקדש כשיעכב עשיית העבודה בשלמותה.⁵ ואפשר לומר גם כן לפי השי' דרק צורך עבודה מותר דאפשר לקבל הטעם של כהנים זריזין הן, ולפי זה צ"ל דכדי להתיר שבות במקדש, צריך להיות דאין חשש שיעבורו על האיסור דאורי (והיינו כהנים זריזין הן), וגם כן צריך התוצאה להיות די חשוב כדי לעבור על אסור דרבנן (והיינו רק צורך עבודה). ולפי השי' דמתיר שבות במקדש אפי' אם אין צורך עבודה, הטעם של כהנים זריזין הוא מאד מסתבר- אם הסברא הוא דכהנים זריזין, הרי זה שייך אפי' בדליכא צורך עבודה (אא"כ הפשט דכהנים זריזין הוא משום חמירת העבודה בפרט).

רטייה במקדש... חזרת רטייה במקדש נמי תנינא: מחזירין רטייה במקדש אבל לא במדינה! - מהו דתימא: טעמא מאי - משום דאין שבות במקדש, אפילו כהן דלאו בר עבודה הוא, קא משמע לן: התירו סופן משום תחלתן; דבר עבודה - אין, דלאו בר עבודה - לא.

ואולי אפשר ליישב דבמסקנא הטעם דהיתר מבוסס על התירו סופם הוא גופא משום דרך צורך מקדש נכלל בתוך אש"ב, אבל לא צורך עצמו, וע' בחידושי המאירי שם דכתב כעין זה קצת.

⁴ ע' ברמב"ם פה"מ (קד.). דכתב דצורך עבודה וצורך מקדש מותר הוא ומשמע דצורך עצמו אסור, ומכאן ראייה לצד שהרמב"ם אוסר צורך עצמו, אא"כ חזר בו במשנה תורה.

⁵ אבל קשה דרש"י (ר"ה כט: ד"ה גזירה) פי' ההיתר דתקיעת שופר בשבת במקדש הוא משום אש"ב, אע"פ דתקיעת שופר לאו צורך עבודת מקדש הוא. ומוכח בשם הגרי"ד דתקיעת שופר באמת הוא כמו עבודת פנים.

ואולי זהו ש' הרמב"ם ד"אסור שבות במקדש היתר הוא" דאפי' אם אין צורך עבודה מותר, ואפשר דס"ל לרמב"ם הטעם של כהנים זריזין הן, אבל לא מוכרח משום דהרמב"ם לא הזכיר כהנים זריזין הן בקשר עם אש"ב. אבל השי' שסוברים מותר שבות אפי' בדליכא צורך עבודה לא יקבלו את הטעם של דחיית אסור דרבנן משום עכוב עבודה, כיון דההיתר הוא יותר רחב מצריך עבודה לבדו.

אפשר בדרך אחרת

יש לחקר אם שבות במקדש מותר אפי' בדאיכא דרך אחרת בלי לעבור על השבות, או דשבות מקדש "הותרה" אפי' בדאיכא דרכא אחרינא. וז"ל הכסף משנה (בית הבחירה ח:ב): ואע"ג דקיי"ל דאש"ב משום דכהנים זריזים הם, וטלטול נר בשבת אינו אלא שבות, שאני הכא דאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, עכ"ל. שם מדובר במה שמופיע במשנה (תמיד כח.) "נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס מבית המוקד לעזרה ונכנסו אחריו ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות אלו הולכים באכסדרא דרך המזרח ואלו הולכים באכסדרא דרך המערב היו בודקין והולכין [ורואים כל כלי שרת שיהיו כולן במקומן בשלום-ברטנורא] עד שמגיעין למקום בית עושי חביתים הגיעו אלו ואלו אמרו שלום הכל שלום העמידו עושי חביתים לעשות חביתים" ופסק הרמב"ם על זה: "בשחר קודם שיעלה עמוד השחר סמוך לו יבוא הממונה של מקדש וידפוק על הכהנים שבבית המוקד והן פותחין לו, נטל את המפתח ופתח את השער הקטן שבין בית המוקד ובין העזרה ונכנס מבית המוקד לעזרה ונכנסו אחריו הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות, כת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב והיו בודקין והולכין את כל העזרה עד שיגיעו שתי הכתות למקום בית עושי חביתין, הגיעו אלו ואלו אומרין שלום הכל שלום והעמידו עושי חביתין לעשות חביתין. כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת." הרי דהרמב"ם חידש מעצמו דדין המשנה אינו שייך בשבת, ובשבת היו משתמשים בנרות שכבר היו קבועים במקומם. וקשה, הרי אש"ב, וצריך להיות מותר אפי' לטלטלם אם היו דלוקים כבר, ולמה צריך להיות קבועים במקומם מלפני השבת? וע"ז כתב הכס"מ דמשום דיש דרך היתר לעשות זה, א"א להתיר טלטול נרות משום אש"ב. ומכאן נראה דהכס"מ סובר דהיתר אש"ב אינו שייך כשיש דרך היתר. אבל אפשר לדחות את שי' הכס"מ כאן:

1. אולי הטעם שלפי הרמב"ם הנרות צריכים להיות קבועים במקומם לפני השבת הוא לא משום דאפשר בדרך היתר לא נכלל בתוך אש"ב, אלא דא"א בבחינה מעשית להשאיר האבוקות כלם דולקים כל הלילה, ולכן הצריכו נרות רגילות קבועים במקומם.
2. ע' בתוס' יו"ט במשנה דכתב דפשטות המשנה הוא דהשתמשו באבוקות כל יום, ואפי' בשבת, וא"כ טלטול נרות כן הותר בשבת במקדש, ודלא כהרמב"ם (אלא דהתוס' יו"ט עצמו כן הסכים עם שי' הרמב"ם כאן- ע"ש).
3. התוס' יו"ט כתב עוד דאולי אחיזת האבוקות ממילא יבוא לידי הטיית הנר תמיד, דהיא אסור דאו', ולכן א"א להגיד אש"ב. ולפי כל ג' הפשטים האלו, אפשר לדחות את שי' הכס"מ כאן ולהגיד דאפי' בדאיכא דרכא

אחרינא, עדיין אש"ב. וחוזן מזה קשיא על שי' הכס"מ כאן מהסוגיא דעשיות של ברזל (יומא לד:), כמש"כ כאן המל"מ ע"ש היטב.⁶ עכ"פ ברור דשי' הכס"מ כאן הוא לא מוכרח.

יש עוד סוגיא דנוגע לענין הזה של אפשר בדרך אחרת, והוא מה דמצינו במתני' (פסחים סד:): "כיצד תולין ומפשיטין? אונקליות של ברזל היו קבועים בכתלים ובעמודים, שבהן תולין ומפשיטין. כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט - מקלות דקים וחלקים היו שם, מניח על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט. רבי אליעזר אומר: ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו, ויד חבירו על כתפו, ותולה ומפשיט." וכאן מצינו דשי' ר"א הוא דאסור להשתמש במקלות בשבת (או משום מוקצה או תקון), אע"פ שהיא משום שבות במקדש, ולכאורה סובר ר"א דבאפשר בדרך אחרת אין שייך אש"ב, ולכן צריך להפשיט על הכתף. אבל מה שלא ברור הוא אם חולקים חכמים עליו, דבמשנה לא חלקו בפירושו, רק הת"ק אמר דמשתמשים במקלות בלי למעוטי ע"פ בשבת. וע' בגמ' (שבת קכג:): דכתב: "אמר רבי אליעזר: קנין ומקלות גלוסטרא ומדוכה כולן קודם התרת כלים נשנו. קנין - דתנן. לא סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת. מקלות - דתנן: מקלות דקין חלקין היו שם ומניחו על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט. (אמר) רבי אליעזר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו, ויד חבירו על כתפו, ותולה ומפשיט. גלוסטרא - דתנן: נגר שיש בראשו גלוסטרא, רבי יהושע אומר: שומטה מן פתח זה ותולה בחבירו בשבת, רבי טרפון אומר: הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר. מדוכה - הא דאמרן. אמר רבה: ממאי? דילמא לעולם אימא לך - לאחר התרת כלים נשנו. קנים טעמא מאי - משום איעפוש, בהאי פורתא לא מיעפש. מקלות - אפשר כרבי אליעזר. גלוסטרא - כדרבי ינאי." ומסוגיא זו משמע דר' אליעזר הוא השי' המוסכם לכ"ע, ולכן כל הדיון הוא ע"פ ההנחה דאסור להשתמש במקלות בשבת, ואם חלקו ע"ז החכמים היה לו להזכירו. והמח' אמוראים הוא אם ההגבלה של "אפשר בדרך אחרת" שייך גם כן כשטלטול כלים הותר, ואם אמרי' דמותר לטלטל במקדש רק כשאין אפשרות אחרת, או דטלטול מותר אפי' כשיש אפשרות אחרת דהואיל והותר הותר, אבל לכ"ע אין שייך ההיתר של אש"ב כשאפשר בדרך אחרת באסור דרבנן רגיל. וכ"מ מפי' הרא"ש (תמיד לג. בסוף העמוד) דהזכיר הדין של מקלות בשבת עם מקרים אחרים דאין להם את ההיתר של אש"ב, ומדלא הזכיר מי שחולק על זה, משמע דהרא"ש הבין דלכ"ע (אפי' לחכמים וכש"כ לב' האמוראים בשבת כג-קכד) יש אסור להשתמש במקלות בשבת במקדש. אבל אחרים הבינו דבאמת יש כאן פלוגתא במשנה דמקלות, דעי' בברטנורא (פסחים ה:ט) שכתב "שאין הלכה כר"א, שמותר לטלטל אותן המקלות דאין שבות במקדש." וע' ברמב"ם פיהמ"ש דגם כן כתב דחכמים חלקו על ר"א משום אש"ב (ולכאורה זהו מקור לשי' הברטנורא גם כן). וכ"מ ברמב"ם (הל' ק"פ א: יד, טז) דכתב וז"ל "שחט השוחט וקיבל הכהן, נותנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי שיתעסקו רבים במצוה עד שיגיע הדם אצל כהן הקרוב למזבח, שופכו שפיכה אחת כנגד היסוד ומקבל מזרק אחד מלא ואחר כך מחזיר את הריקן, ותולין ומפשיטין את כולו וקורעו וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש, ומוציא את האימורין ונותנן בכלי ומולחן ומקטירין הכהן על גבי המזבח, וכיצד תולין ומפשיטין, מסמרות של ברזל היו קבועין בכותלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין, וכל מי שלא מצא מקום לתלות מקלות דקים וחלקים היו שם מניח על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט.

⁶ וע' באנציקלופדיה תלמודית (אין שבות במקדש) לכמה תירוצים איך יתרון הכס"מ את קשיא זאת.

חל ארבעה עשר להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ורוחצין את העזרה בשבת שאין איסור שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא "עכ"ל. ומשמע דמצד המקלות אין חלוק בין ע"פ בחול וערב פסח בשבת- בשניהם מותר להשתמש במקלות, ולכאורה זהו משום דפסק כחכמים דאש"ב שייך כאן. וכ"כ המאירי (פסחים סד.) גם כן "דאין הלכה כן (כמו ר"א) משום אש"ב." ולפ"ז צ"ע מהי המח' כאן בין חכמים לר"א. ותי' התוס' יו"ט כאן דשי' ר"א הוא דבאפשר בלאו הכי, אין היתר של אש"ב, וכתב דזהו מש"כ בגמ' שבת קכד. דאין היתר למקלות משום "אפשר כר"א." ולפי התוס' יו"ט (ואולי גם כן לפי הרמב"ם, ברטנורא, ומאירי) המח' כאן הוא אם יש היתר אש"ב כשאפשר בלאו הכי- חכמים סוברים דיש כאן היתר, ור"א סבר דאין כאן היתר. ולפי פירושו צ"ל דסוגיא שבת קכג הוא רק לפי שי' ר"א, והחכמים חולקים (אע"פ דפשטות הסוגיא לא משמע הכי), א"נ דפשטות המשנה הוא לפי התוס' יו"ט דיש מח' תנאים, אבל הסוגיא דשבת הבין דאין מח' במשנה, ואנן פסקינן דלא כסוגיא דשבת, אלא ע"פ פשטות במשנה לפי שי' חכמים. ומ"מ לפי פ' זה, הענין של "אפשר בלאו הכי" הוא מח' תנאים. וצ"ע מה היחס בין הסוגיא הזאת למח' ראשונים הנ"ל על אפשר בלאו הכי (דהיינו הכס"מ בהל' בית הבחירה והחולקים עליו). ואפשר לומר דהחולקים על הכס"מ דסברי דיש היתר אש"ב אפי' באפשר בדרך אחרת יפרשו כאן כהרמב"ם וסייעתו, דיש מח' תנאים ע"ז, ואנן פסקינן כחכמים, והכס"מ וסייעתו יגידו דנקטינן כפשטות הסוגיא בשבת דלכ"ע אין היתר אש"ב כשאפשר בדרך אחרת (אלא דצ"ע למה לא הזכירו הראשונים את הסוגיא הזאת בתוך דבריהם).⁷

והנה צריך לעיין אם יש קשר בין המח' על אפשר בדרך אחרת ובין הטעמים הנ"ל להיתר הכללי של אש"ב. ואפשר לפרש ככה: לפי הראשונים דאסור שבות אם אפשר בדרך אחרת, אי סבירא להו דהטעם אש"ב משום דכהנים זריזין הן, יגידו דאש"ב הוא בגדר דחוויה: רק נשתמש בהיתר של כהנים זריזין הן במקום שצריך, אבל במקום שאפשר לעשותו בלי לעבור על השבות, לא התיירו חכמים, אפי' אם ברור לנו דלא יעברו על הדאו' משום דזריזין הן. ולכאו' זהו הסבר טוב לשי' הכס"מ, דסבר דטעם הוא כהנים זריזין, וגם כן סבר דאסור כשאפשר בדרך אחרת. ואם טעם אש"ב הוא דלא גזרו כלל במקום עכוב עבודה, אפשר להגיד דזה גם כן בגדר דחוויה- לא גזרו כלל רק במקום דיש באמת עכוב עבודה, אבל כשאין עכוב עבודה משום דיכול לעשות את העבודה באופן אחר, כן גזרו חז"ל על שבות. ואם הטעם של אש"ב הוא כבוד מקדש, אפשר לפרש באותו דרך דכבוד המקדש הותר רק כשאין דרך אחרת, אבל אם יש דרך אחרת, לא הותר שבות בשביל זה. ולפי הראשונים דסברי דאש"ב שייך גם כן כשאפשר בענין אחר, אפשר לפרש דהיתר אש"ב הוא בגדר הותרה, וחז"ל לא גזרו כלל במקדש. לפי הטעם של כהנים זריזין הן, אמרינן דכל הגדר של גזירות חז"ל הוא חשש של לעבור על דאו', ואם ברור דאין כאן החשש הזה במקדש, לכן הותר כל דבר במקדש ואפי' כשאפשר בענין אחר. ואולי זהו השי' של המאירי דסבר הותר אש"ב אפי' כשאפשר בענין אחר, וגם כן סבר דטעם הוא כהנים זריזין הן דכתב (ר"ה כט:)" דאין אוסרין במקדש דבר מגזירת דבר אחר דאין חשש שכחה במקדש," ומשמע דמפרש את הענין של

⁷ כדאי לציין כאן דיש קושיא אחרת על הכס"מ דדנו בה האחרונים ע' בס' מפתח ברמב"ם מה' פרנקל (בית הבחירה ח:יב) דהרמב"ם פסק דלא כר' נתן דאמר שבות אינה צריכה לא התיירו- ע' בהל' ק"פ א:יח, וע' לעיל בתוך המאמר הזה, וא"כ דשי' הרמב"ם הוא דשבות אינה צריכה כן התיירו, איך סבר הכס"מ דהרמב"ם סובר דשבות דאפשר בלאו הכי מותר הוא? וע' במפתח דהרבה אחרונים טרחו בזה. אבל באמת לא קשיא מידי, דע' לעיל על הפי' של שי' ר' נתן, ואם "אינו צריכה" כוונתו אינו צורך עבודה, אז אפשר דזה שונה מאפשר בלאו הכי, דיכול להיות גם כן בדבר שצורך עבודה אבל עדיין אפשר בדרך אחרת, והרמב"ם פסק כשניהם- אין צורך עבודה מותר הוא כנגד ר' נתן אבל עדיין דבר דאפשר בלאו הכי אסור הוא, ורק הותר דבר דאי אפשר בלאו הכי, אפי' אם אינו צורך עבודה. ויש גם כמה תי' פשוטים אחרים שאפשר להגיד כאן, ואכמ"ל.

אש"ב כמו השי' של כהנים זריזין הן (וזהו הסבר של כהנים זריזין- אין חשש שכחה במקדש). ולפי הטעמים של עכוב עבודה וכבוד מקדש, אפשר לומר דהעיקר הוא הצורך: אם צריכים את העבודה או הכבוד מקדש, חז"ל התיר לגמרי ולא איכפת לנו איך עושים אותו, למעשה הותרה הוא לגמרי בשביל העבודה או כבוד המקדש.

שבות במקדש ע"י ישראלים

יש לעי' אם הותר במקדש גם שבות הנעשה ע"י ישראל או רק ע"י כהן. וכתב המאירי (פסחים סד. עמ' רפב) דשבות מותר אף לזרים. ואפשר דכן סבר גם התוס' (שבת כגג: ד"ה לא סידור קנים) דכתב "אע"ג דאין שבות במקדש כמה שבותים אשכחן במקדש שגזרו פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות לפי שהיו מחללים את השבת." ומשמע מזה דגזירה דמקלות הוא היוצא מן הכלל מטעם אחר, אבל היה צריך לכללו בתוך היתר אש"ב, אע"פ שהישראלים הם המשתמשים במקלות ולא הכהנים. וכן משמע מהגמ' (ר"ה כט:): דתקיעת שופר במקדש בשבת היתה נעשית ע"י שליח ב"ד, ומשמע דלאו דוקא כהן. ואם הסברא להיתר תקיעת שופר בשבת במקדש הוא אש"ב (כמש"כ רש"י ומאירי שם דלא כהטורי אבן שם), הרי הותר שבות ע"י ישראל. אמנם עי' במאירי בר"ה שם (וע"ע במאירי סוכה מב: דג"כ כתב כעין זה) דכתב דלולב אסור ליטול במקדש בשבת (חוץ מיו"ט ראשון, כמש"כ במשניות סוכה בזמן המקדש) אע"פ שהוא שבות, משום דלולב מסור לכל, וכוונתו דכיון דכל אחד מישראל נוטל הלולב יש יותר חשש דשמא א' מהם יעבור אסור דאו' של הוצאה בשבת וא"א להתיר שבות במקדש במקרה כזה, לעומת שופר בר"ה דא' תוקע ואין חשש כזה של הוצאה דאו'. ולגבי קרבן פסח דגם כן כל אחד עושה את פסחו צ"ל דבני חבורה זריזין הן (כמו שסובר ר"יוסף בעירובין קג) וא' יזכיר לשני אם ראוהו עובר אסור שבת (ועי' ברש"י פסחים פה. ד"ה זריזין דהסביר בני חבורה זריזין הן כעין זה). ועכ"פ נראה מהמאירי דיש גבול להיתר ישראלים במקום שבאמת יש חשש של עבירה, אבל בעיקרון שבות ע"י ישראל מותר הוא. והנה אם הטעם של אש"ב הוא משום עכוב העבודה או משום כבוד מקדש, אז מסתבר דמותר אפי' ע"י ישראל, כיון דיש עדיין עכוב עבודה או כבוד מקדש. ואם הטעם הוא משום כהנים זריזין, צ"ל דאם הכהנים נמצאים שם, הם ידקדקו על ישראלים שם שיעשו את הכל כתקוננו, והפשט של זריזין הוא דהכהנים הם גם כן שומרים על אחרים לראות שאין חשש אסור דאו' במקדש. ולפי זה כשיש מצוה כמו לולב דהוא מסור לכל, יותר קשה לכהנים לדקדק על כל א' וא' ולכן אסור הוא במקדש. ואפשר להסביר בדרך אחרת גם כן דאם פשט של כהנים זריזין הן הוא דמקום המקדש גורם לזריזות הזאת, הרי גם ישראל מכיר הקדושה החמורה של המקדש, ומקפיד על עצמו (אפי' בדליכא כהנים השומרים עליו) שלא לעבור על איסור דאו', והלשון "כהנים" זריזין הן הוא רק אורחא דמילתא.

שבות גדולה

כתב הירושלמי (עירובין י:יא) "דלא כל שבות היתירו במקדש", אבל לא ברור לאיזה מין שבות כוון הירוש', וג"כ לא ברור אם הבבלי סובר ככה או לא, כמו שיתבאר. והנה אי' במתני' (עירובין קב:): "מחזירין ציר התחתון במקדש, אבל לא במדינה. והעליון - כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר: העליון במקדש, והתחתון במדינה" וע"ז כתב הגמ' "תנו רבנן: ציר דלת שידה תיבה ומגדל, במקדש - מחזירין, במדינה - דוחקין. והעליון - כאן וכאן לא יחזיר, גזירה שמא יתקע. ואם תקע - חייב חטאת. של בור ושל דות ושל יציע - לא יחזיר, ואם החזיר - חייב חטאת." וקשה דפשטות המשנה הוא דחזרת ציר עליון הוא דאו' (ולכן אסור במקדש), כמו במשנה

הקודמת דנגר הנגרר אסור הוא במקדש משום אסור דאו', אבל בגמ' משמע דחזרת ציר עליון הוא רק דרבנן, גזירה שמא יתקע. ולכן רש"י דפי' כפשוטו דציר עליון הוא אסור דאו' פי' בגמ': "והעליון כאן וכאן אסור להחזיר - דהוי כבונה ממש. שמא יתקע - שמא יחזיקנו במקבות ובגרזן, והויא מלאכה, ואתחזונה במדינה קאי, דאי אעליון קאי, ובמקדש, הוה ליה שבות דהך חזרה גזירה משום שמא יתקע, ואמאי מיתסר במקדש דאמר והעליון כאן וכאן אסור, והא שבות במקדש לא גזרו." ופשוט זה דחוק הוא מאד בלשון הברייתא. אבל בתוס' כתוב הבנה אחרת, וז"ל: ונראה לר"י דאפילו ציר העליון הוא דרבנן דשבות גדולה כזה לא התירו במקדש וטובא אשכחן דלא התירו במקדש כגון סידור הקנים ונטילתן דאינו דוחה את השבת, עכ"ל.⁸ וכאן חידש התוס' דיש דין של שבות גדולה דיותר חמור משבות רגילה לגבי אש"ב, ורש"י כנראה לא הסכים לזה כאן (אבל ע' להלן). וע' בריטב"א (עירובין קא). דהסכים לדברי התוס' והגדיר שבות גדולה כמעשה דקרוי להביא לידי איסור דאו' באותה שעה (כמו החזרת ציר דיכול להיות בונה דאו' אם יתקע את זה בחזקה) או כמעשה הנראה כמו איסור דאו'. וברמב"ם (שבת כב: כה) כתב "אבל ציר העליון שנשמט אסור להחזירו בכל מקום גזירה שמא יתקע" ומשמע דהרמב"ם נמי הבין כדברי התוס' (משום ד"בכל מקום" משמע אפי' במקדש, ולכאורה הרמב"ם גם כן יקבל שיש מושג שנקרא "שבות גדולה" אלא דלא ברור דהרמב"ם יסכים לתוס' דיש גם כן מקרים אחרים כזה דשבות גדולה אסור במקדש וע' להלן).

התוס' גם כן הזכיר דסידור קנים ונטילתן שבות גדולה הוא. וע' במשנה (מנחות צו). דאינן דוחין שבת, וז"ל הגמ': מנא הני מילי? אמר רב קטינא, אמר קרא (שמות כו: כט): ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו ומנקיותיו, קערותיו - אלו דפוסין, כפותיו - אלו בזיכין, קשותיו - אלו סניפין, ומנקיותיו - אלו קנים, אשר יסך בהן - שמסככין בהן את הלחם. מותיב רבא: לא סידור הקנים ולא נטילתן דוחות את השבת; ואי סלקא דעתך דאורייתא, אמאי אין דוחות את השבת? הדר אמר רבא: לאו מילתא הוא דאמרי, דתנן, כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת אינו דוחה את השבת, והני נמי אפשר דלא דחי שבת עליהו, טעמא מאי? דלא ליעפש לחם, בכי האי שיעורא לא מיעפש, עכ"ל. וע' ברש"י שם דכתב "אמאי לא דחי שבת - דאף על גב דאין שבות במקדש האי טלטול לאו משום שבות הוא אלא דמיחזי כבונה וסותר." ומשמע דמיירי באסור דרבנן אבל אין להתיר משום אש"ב כיון ד"דמיחזי כבונה וסותר." ונראה דרש"י כאן כן מפרש דזהו שבות גדול, ולכן עדיין אסור הוא, "ומחזי" הוא א' מהדברים שכתב הריטב"א שנקרא שבות גדול. אבל קשה דרש"י עצמו (קב. ד"ה נועלין) כתב שהשבות של מיחזי כבונה הוא שבות דכן הותר במקדש וזהו השבות במשנה של "נועלין נגר במקדש", וצ"ע.⁹ עכ"פ מרש"י מנחות נראה דאפשר לאסור שבות גדולה במקרים מסוימים. וע' בתוס' (מנחות צו. ד"ה לא) דחולק על רש"י דיסוד האיסור סידור קנים הוא מיחזי כבונה: "ואף על גב דאין שבות במקדש האי טלטול לאו משום שבות הוא אלא משום דמיחזי כבונה וסותר כך פירש בקונטרס ולא משמע כן בריש כל הכלים (שבת דף קכג: ושם) דאמר קנים קודם התרת כלים שנשו משמע דליכא אלא איסור בעלמא ואשכחן נמי שבות דאסרו במקדש כגון ציר העליון שמא יתקע נגר המונח בפ' בתרא

⁸ וע' במאירי שם (עירובין עמ' תיג) דכתב דברים דאפשר לפרשן כדברי התוס', אבל לאו מוכרחין הן ואפשר לפרשן באופן אחר.

⁹ וע' בכמה אחרונים דדנו ברש"י הזה - הרש"ש, יד דוד, עולת שלמה, ועוד.

דעירובין (דף קב. ושם). "ויש להעיר דכאן התוס' לא אמר דסידור קנים הוא שבות גדולה, רק שהוא מקום א' דחזינן דכן אסור שבות במקדש, והטעם הוא דזמנין דחז"ל מצאו טעמים דרצו לאסור שבות במקדש, אבל לא דיש סוג גדול של שבות גדולה דאסור. וע' בתוס' (שבת קכג: ד"ה לא) דכתב "אע"ג דאין שבות במקדש כמה שבותים אשכחן במקדש שגזרו פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות לפי שהיו מחללים את השבת." וזהו משמע גם כן כמו שבארנו בתוס' מנחות, והוא קצת שונה ממשמעות התוס' בעירובין הנ"ל. מכל זה משמע דאין שבות במקדש לא שייך אצל סידור קנים, או משום שבות גדולה, או "כמה שבותים אשכחן במקדש." אבל יש לדחות ולומר דכל האיסור של סידור ונטילת קנים הוא דאו' משום בונה וסותר (אלא דצ"ע במציאות הקנים אם יש לחייב משום זה) וזהו הטעם דאש"ב לא שייך כאן וכל המשא ומתן בגמ' הוא על דחיית אסור דאו' במקדש. וא"כ אין ראייה מכאן דיש אסור במקדש של שבות גדולה. וע' ברמב"ם (תמידין ומוספין ה:יא) דכתב "לא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה את השבת, אלא מערב שבת נכנס ושומטן ונותנן לאורך השולחן, ובאחד בשבת נכנס ומכניס את הקנים בין החלות." ואפשר לפרש בתוך הרמב"ם דהאיסור הוא דאו', כמו אפיית הלחם ללחם הפנים. הרי דלכמה ראשונים סדור קנים הוא בכלל הסוג שבות גדולה, אבל אין ראייה מוכרחת לשי' זאת מהגמ', כמש"כ בדעת הרמב"ם.

ויש עוד כמה דינים דאפשר דשייכים הם לכלל של שבות גדולה, דעי' בתוס' (עירובין קג. ד"ה הא) דכתב דהא דתי' הגמ' "הא בלחה הא ביבשה" (דהיינו דהמשנה עירובין דהתיר חתיכת יבלת בשבת היינו ביבשה, והמשנה פסחים דאסור היינו בלחה, ושניהם הן בחתיכה ביד) אפי' אם התיר המשנה עירובין ביבשה, עדיין אסור בכלי "דשבות גדול הוא." אבל עי' ברש"י שם (ד"ה מתני') דכתב דכלי אסור ביבשה "משום דמתקן לה וענין מלאכה קא עביד" ומשמע לכאורה דרש"י הבין דהאיסור בכלי הוא דאו' משום מכב"פ. ונראה דסבר רש"י דאין כאן כלל של אסור שבות במקדש בשבות גדולה, ולכן פי' דהאיסור הוא דאו', והמח' בין רש"י לתוס' כאן הוא אם יש ענין של שבות גדולה לאסור שבות במקדש כאן. וע"ע בתוס' (פסחים סה. ד"ה המכבד, שבת צה. ד"ה שרא) דהקשה איך יכול הגמ' פסחים לומר דהדחת העזרה בשבת שלא ברצון חכמים כוונתו שלא ברצון ר' אליעזר, דסבר דיש חשש של מלאכה דאו', והרי רצפת העזרה היתה באבנים דליכא איסור משווה גומות כמו שנראה מהסוגיא דשבת, ותי' דאולי בין הרבדים היו גומות דמשון במשך הדחת העזרה, ולכן אסור ר' אליעזר, ועוד תירץ "אי נמי דלרבי אליעזר דאיכא איסורא דאורייתא בכיבוד דעלמא גזרינן עזרה אטו כיבוד דעלמא דכמה שבות אשכחן במקדש בפ' בתרא דעירובין (דף קב:) אבל לרבנן דאפילו בעלמא ליכא אלא איסורא דרבנן אין שבות כי האי במקדש כיון דליכא איסורא דאורייתא בשום מקום" ונראה בתי' הב' דזה גם כן נכלל בתוך "כמה שבותין אשכחן במקדש", ולשון התוס' בשבת הוא "בעזרה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות אטו היכא דליכא רצפה דאיכא חיוב חטאת לר"א וחמיר האי שבות ונוהג אפילו במקדש וכמה שבות אשכחן במקדש בפ' בתרא דעירובין (דף קב:). "וכאן כתב "חמור האי שבות" והיינו ממש שבות גדולה. ונראה דסברתו הוא דכיון דהמעשה של ההדחה הוא אותו מעשה ברצפת אבנים וברצפת אדמה, יש חשש גדול דיבוא להשוות גומות ברצפת אדמה אם נתיר הדחת רצפת אבנים, ולכן אסור הוא במקדש. ואולי המח' בין ב' התירושים של תוס' הוא אם יש כלל של שבות גדולה כאן, דתי' הב' סובר דיש כלל של שבות גדולה כאן, כמש"כ תוס' במקומות אחרים, ותי' הא' סובר דאין כלל של שבות גדולה, או רק בדין הזה (ויפרש דאין זה חשש גדול משום דברור לכל דיש הבדל בין הדחה באבנים והדחה באדמה, ולא יבואו אנשי לטעות בזה, אבל יסכים דיש שבות גדולה במקרים אחרים), או גם כן במקרים אחרים (ויפרש כמו רש"י בסוגיא דיבולת וסוגיא דהחזרת ציר, ואולי יודה בסדור קנים דשם אסור הוא אבל אין לנו כלל בזה או דשם האסור הוא דאו').

והנה אם היסוד של אש"ב הוא דכהנים זריזין הן, יש מקום לומר שבכמה מקרים שהחשש של איסור דאו' הוא חמור ביותר, או נראה לאחרים כמו איסור דאו', נאסור את השבות אפי' במקדש. ואולי זהו שי' התוס' דהרחיב את הענין של שבות גדולה לכמה מקרים. אבל אם סוברים דאין כאן כלל דשבות גדולה או כמה שבותין אשכחן במקדש, כמו שנראה מרש"י דלא השתמש בענין של שבות גדולה בדרך כלל (אולי חוץ מסדור קנים), אפשר הטעם הוא דהיתר אש"ב משום דחז"ל לא גזרו במקום עכוב העבודה, ואפי' במקום שיש יותר חשש של איסור דאו' אפ"ה מותר משום דלא גזרו כלל (אבל אפשר לפרש גם כן דאפי' אם טעם ההיתר של אש"ב הוא כהנים זריזין, אפ"ה לא חוששין דהכהנים יכשלו בזה, אפי' בשבות גדולה).

בסיכום, ראינו דיונים בכמה גדרים של אש"ב: כשהוא ללא לצורך עבודה, אם אפשר לעשות בדרך אחרת אם עדיין מותר השבות, שבות ע"י ישראלים, ושבות גדולה/חמור. בכלם נראה דהסבר הדברים הם תלויים על הטעם הכללי של אש"ב: אם הטעם הוא משום זריזין הן, אז צריך להבין את הדינים ע"פ הגדר של מה נקרא זריזין הן ומתי דוחים, כגון בשבות גדולה דאולי לא שייך ההיתר של זריזין. ואם הטעם הוא משום דאין גזירת חכמים היכא דיעכב את העבודה, אז ישתנה ההסבר בכמה דברים, כגון דהיתר אש"ב לא שייך חוץ מעבודה (לעומת הסברא של זריזין דאולי כך שייך ביותר דברים במקדש). ואם ננקט כסברא של כבוד מקדש, גם כן ישתנה כמה מהדינים, כגון שבות שלא לצורך עבודה אבל כן לצורך המקדש יהיה מותר.

יה"ר שנזכה לראות בבנין המקדש ונוכל לקיים דינים הללו במהרה בימינו.